

FALUDI ÁDÁM

Hogyan teremtetem a világot

Fejezetek az Ezer apró cikk és cakk breviáriumból

Varjúszemű hócipő

A hócipő hófehér, guminak gondolná bárki, amikor kézbe veszi, de nem gumi, hanem műanyag. A műanyag nem terem sem a földben, sem a levegőben, nem is bányásszák, hanem gyárban készül. A gumicsizma sem gumi, csak úgy nevezik, mert a névadások körül elég nagy az összevisszaság, fene sem érti, hogy miért.

A hócipőt a bakancsra kell felhúzni, hogy ne ázzon át a bakancs bőre. Ezen kívül arra is jó, hogy amikor beront a kinti világból valami halaszthatatlan ügyben a havat járt ember, nyugodtan trappolhasson a lakásban bakancsostul, mert a hócipő alatt a bakancs tiszta marad. A konyhaajtóban csak ki kell pattintani a patentokat, lerángatni a hócipőt, és máris roboghatunk a kasztlihoz madzagdarabért.

A hócipő oldalán feketélik a patent gombja. Mondhatnánk, hogy ez a hócipő szeme, mert úgy néz ki, és a kinézés szem nélkül nem lehetséges. A hócipő mégsem lát, bárminek nekimegy, pedig jobb lenne, ha vigyázna, mert a műanyag menten kilyukad, ha valami éleshez ér. Az udvar pedig a legtöbb helyen éles.

Ha ismernénk a pandamedvét, a hócipőt hasonlíthatnánk hozzá is, de mifelénk senki nem hallott a pandákról, pedig Kínában akkoriban még talán csapatostul húzták az időt mindenféle ürüggyel, nehogy használatnak minősítsék őket, ami egy istenverte pozíció. Előnye semmi, hátránya minimum kettő: a használatból vagy étel lesz, vagy hülyére dolgoztatják, és csak utána lesz belőle étel, valamint nagy valószínűséggel bőrdíszmű, hogy egyetlen alkotóeleme se menjen pocsékba. A lajhár példája is – apró eltérésekkel ugyan, de – megerősíteni látszik mindezt. Nincs is lajhárbőr retikül, cipő, bunda, se lajhárkesztyű! A lajhárnak, akárcsak a pandának, rengeteg esze van, ez vitathatatlan.

Nem lenne szerencsés egy rossz hasonlatban sántikálni, ezért a hócipő két kerek patentja varjúfekete lesz inkább, a hasonlat pedig remek járkálás a hócipőben.

A varjak télen ellepik a határt, a fákat, és sokszor az eget is. Akkorák, akár a kispárna, csőrük meg majdnem olyan méretű, mint a tehénszarvból készült tokmány, amiben aratáskor a kaszakövet tartják. A varjak ezzel a tokmánnyal csattogni tudnak, jól lehet hallani, amikor evés után a kerítésből nőtt akácfa ágán elégedetten kattintgatják. Valószínű, hogy elégedettek, mert ép bőrrel megúsztak egy tolvajlást a baromfiudvarban. A kattintga-

tás után rendszerint kárognak néhányat, a károgás éktelelenül ronda hangot jelent, ha épp gondolataiba mélyed valaki, egy váratlan károgás a frászt hozza rá. A varjak ezzel mit sem törődnek, egyáltalán nem félnek semmiféle büntetéstől, otthon érzik magukat a hóban, ha a hó eltűnik, a varjak mennek utána. Amikor fent keringenek az égen, nem szabad felnézni rájuk, mert baj történhet. A vendégböllér azt mondta, hogy a sógor felnézett a varjakra, azok meg beleszartak a szemébe, és ettől megvakult. Hát ezért veszélyes felnézni a varjakra hócipőben télen.

A hócipő is eltűnik a hóval, aztán mire legközelebb megérkezik a tél, és előkotorjuk a nagy fehér asztal alól, amelyik eladópulktként szolgált valamikor egy boltban, nem is lehet felhúzni a bakancsra, mert kicsi lett. Viszszakerül az asztal alá, amelyik a régi rendszerben volt eladópult, de most többnyire használaton kívüli, vagy az átmenetileg hasznavehetetlen tárgyak tároló helye.

A régi rendszerről sem tudni, hogy mi a csuda, de sokszor hallani. Akárcsak azt, hogy még a háború előtt. Ezekkel a meghatározásokkal sincs mit kezdeni, akár a névadással, elég nagy az összevisszaság, fene sem érti, hogy miért.

A hócipővel aztán nem találkozunk soha többé. Ilyen hát a hócipő.

A szánkó

A szánkó vonaton érkezett, a híre az állomásról gyalog. Sűrűn havazott aznap. Szecsődi bácsi fejébe nyomta a kucsmat, kesztyűt húzott, s a derékmagas hópartok között elkutyagolt az állomásra. Alig egy órája jártak az úton előtte a hóékék, mégis bokáig ért a hó, ropogott a csizmák alatt. Fehér tollpíhek hullottak, kiszakadt az ég dunyhája. Vagy inkább a Gyed Moroz rázza a szakállát, figyelmeztette magát Szecsődi bácsi, nem a kizsákmányoló Mikulás, hanem a Gyed Moroz a bolsevik tajgában, jut belőle bőven, kicsinek és nagyoknak. A befejező gondolatöredéket a Magyar Rádió Gyermekkórusának repertoárjából illesztette szállingózó szavai után, körülpillantva a tollfergetegben, nincs-e véletlenül gondolkodásának tanúja.

A szánkó az állomásfőnök irodájában várakozott, ezen aztán semmi sem hibádzik, mondta Szecsődi bácsinak Hiba úr, az állomásfőnök. Végigmustrálták a vadonatúj szánkó erős vasvázat, finoman gyalult keményfa léceit, a gondosan süllyesztett csavarokat. Száz év múlva is szánkó lesz, mondta Hiba úr, Szecsődi bácsi egyetértett, majd kucsujához érintette a mutatójúját, és a szánkó kötelét kézbe fogva nekivágott a visszaútnak.

Milyen lehet egy szánkó, amit nem lovak húznak az esti világban, nem ülnek rajta pokrócok alatt a szom-

szédék, nem szólnak a csengői ütemre? Vonattal érkezik valahonnan messziről, nem gyárból, nem boltból, úgy készül a Trösztben, ahol mindenféle műhelyek vannak, anyagok, gépek, szerszámok. Az ablakból az utcai kapura látni, havazik, onnan jön majd a szánkó. A szobában *folytonégőre* rakva a kályha, a szén is onnan való, ahol a Tröszt van. Valahonnan messziről, a vasútállomáson is túlról. Dél előtt tizenegy tájban érkezik Szecsődi bácsi a kapu elé, fehér ő is, fehér az út a kaputól a házig, a faágak, az ég, libegnek sűrűn a hópelyhek. Szecsődi bácsi lassan közeledik a kapu felől, csak az arca nem fehér, mosolyog, megolvad mosolyán a hó. A szánkó nem látszik mögötte, csak az, hogy híz valamit kötélén, s egyre lassabban közelít, és egyre inkább elfedi a hó. Teljesen elfedi a hó, mielőtt a házhoz érne, s az udvaron már nincs is ott, csak a vakító fehérség, s az a fura valami, világosbarna lécein kötéllel, amire azt mondják, hogy szánkó.

A szilveszteri siratódoboz

Többféle tél létezik, de hó nélküli egy sem. Hó nélküli télről álmodni sem lehet, mert ha nincs az álomban hó, akkor csak hideg van, és az nem a tél, hanem kitakaróz-tál és fázol.

Az igazi téli hó karácsony után már igen magas, a szőlőkarók teteje látszik csak ki belőle, túl a kerítésen, ahol a szél hancúrozik. Az udvaron pedig még magasabbra tornyosul, mint bárhol máshol, mert a kúthoz, pincéhez, ólakhoz és a kapuhoz vezető utakra hullott havat el kell dobálni. Így keletkeznek azok a magas hódombok, amelyeknek tetejére állva közelebb kerülhetünk az éghez, ahonnan a hópelyhek hullanak le hozzánk.

A ház és az istálló előtt is el kell dobálni a havat, hogy enni tudjon a baromfinép. Meg a vadgalambok. Amikor ettek, csak álldogálnak, nézelődnek, és alig hallani a hangjukat. Ott szoronganak a hóhányás határolta tisztáson értetlenül, aztán az eszesebbje visszafordul az ólba, és várja a tavaszt. A vadgalambok pedig elrepülnek az akácágakra, majdnem belevesznek az ég szürkességébe, és biztosan magukban bánják, hogy képtelenek egy valamire való téli szállást összeütni.

A tyúkoknak tojni sincs kedvük, bóbiskolnak az ülön etetéstől etetésig, és talán az eltávozott idők vizatértéről ábrándoznak. A tapasztaltabbja megkotlik, mert tudja, hogy akkor bekerül az istállóba egy külön kosárba, amiben szalma van és igen sok tojás. A tojásból lesznek a csibék. Nem mindegyikből, de a lámpázás ezt majd néhány nap elteltével kideríti. Egyik este a nagymama odatelepszik a kotlós kosara mellé a fejőszekre, és egyenként a petróleumlámpa elé tartja a tojásokat. Ez a *lámpázás*. Amelyikből nem lesz csibe, arra azt mondja, hogy záp, néha azt, hogy palozsna. A *palozsna* legalább olyan ronda szó, mint a *beléndek*. A záptojások nem kerülnek vissza a kotló alá, hanem egy régi, rozszant szakajtóba, onnan meg általában a vécébe, kint az udvaron. A záptojás, ha eldurran, akkor szörnyű bűzt áraszt. Ha véletlenül nem kerülnek vécébe a záptojások, akkor tavasszal nagyszerűen lehet velük vonatot dobálni. Elrejtőzik az ember a vasút menti gazban az akácfánál, aztán amikor a mozdony elhaladt, fogja a záptojásokat, és

megdobálja velük a vonatot. A vagonok oldalán csattan egy nagyot a záptojás, kifolyik a belseje, és a vonat megrobog tovább, viszi magával a bűdösünket. Abból sincs baj, ha véletlenül egy lehúzott ablakon berepül valamelyik, de ilyenkor nem hallhatjuk a durranást. Baj csak abból lehet, ha a dobás pillanatában túlságosan megszorítjuk a záptojást, és a kezünkben robban fel. Az ilyesmi elég hosszú időre kedvét szegheti az embernek.

A kotlós istállóba költöztetését úgy hívják, hogy *megültetés*. Naphosszat ül a kotlós a szalmával bélelt kosárban annyi tojáson, amennyi csak elfér alatta. Még enni meg a dolgát végezni is úgy kell kidobni az udvarra, mert magától fel nem kelne a kosarából. Egyetlen dologra hajlandó csak. Ha meg szeretnének fogni, úgy belevág kézfejükbe a csőrével, hogy kiserked a vérrünk. A kotlós a tyúknál is butább, még pörköltet sem lehet belőle készíteni. Mégis jó ideig arany dolga van. Amikor kikelnek a csibéi a tojásokból, beköltözhet a konyhába, az asztal alá. Sokáig ott lakik egy faládjában a csibékkel, de amikor váratlanul tavasz lesz, és a hónap már nyoma sincs, kikerül folyvást csipogó társulatával együtt az udvarra a *burító* alá. A burító egy vesszőből font kupola, a fehérvári Prohászka templomhoz hason-

lít, és jó sokáig ott laknak alatta a csibék a kotlóssal. Nem is tudom, érdemes-e megkotlani télen a türelmes várakozás helyett, aminek egyébként ugyanúgy tavasz a vége, mint a különködésnek. A burító mégiscsak rab-ság, a csibék pedig hamarjában jércék meg kiskakasok lesznek, és faképnél hagyják a kotlóst. Hát, ő tudja.

A hólapát fából van, ezzel kell havat lapátolni, mert a rendes lapát vasához hozzátapad a hó, és le sem akar róla jönni. Télen a vaslapátnak tulajdonképpen semmi dolga.

Azért többféle a tél, mert a hó soha nem ugyanannyi. Néha majdnem ellepi a szőlőkarókat, néha csak a közepükig ér, de mindig igen sok esik belőle. Kár lenne azt hinni, hogy mindörökre így marad, hogy ez a világ rendje, és a tél és a hó elválaszthatatlanok egymástól, meg hogy a baromfiak csak tipródnak félig vakon etetés után, aztán elülnek és várják a tavaszt, a kotlós pedig csibéket keltet, záptojást hagy ránk, és a fehérség, amit csak tud, betakar. Kár lenne ezt hinni, de mégis ezt hisszük. Ez a tél.

A szilveszter azt jelenti, hogy sötétedés után a Feketeferiék lovas szánkóval értünk jönnek, felülünk a szánkóra, amelyik akkora, mint a kocsi, csak nincsenek kerekei, hanem fatalpakon csúszik, és elmegyünk otthonról. Pokrócba csavarjuk a lábunkat, úgy ülünk az ülésekre, és az országút hófalai között ügetnek velünk a lovak. A szánkó végén viharlámpa világít, a lovak szíjain pedig csengők csilingelnek az ügetés ütemére. Az egész szilveszterben ez a legjobb. Ahogyan csengenek ezek a csengők a hófalak közötti csendben.

Aztán igen hamar megérkezünk, vendégségnek mondják ezt az egészet, hát csak figyelünk, hogy mi is az a vendégség.

Elsősorban süteményeket jelent, de sok más ennivalót is. Mindenki más ruhát visel, nem olyat, amelyet szokott, és türelmesen ül az asztalnál olyan ember módjára, mint akinek már az életben semmi elvégzendő dolga nem akad. Mert egyébként mindig vár rá valami munka, de a szilvesztertől ez talán mindörökre megváltozik, ezért nem siet dolgozni evés után, hanem beszélget és koccint. Késő este van, és nem kell lefeküdni, mert szilveszter van. És vendégség.

Aztán váratlanul elcsendesedik a konyhában a vendégség, csak az akkumulátoros rádió hangját hallani. A rádió a szekrény tetején áll, úgy nevezik, hogy néprádió, és egy ember beszél benne. Azt mondja, hogy éjfél van. Mindenki feláll, elfújja a petróleumlámpát, és ekkor a rádióból felkerekedik valamilyen szomorú zene, és ott szálldos körülöttünk a konyhában, de nem látni, mert vaksötét van. Amikor befejeződik, újra lámpát gyújtanak, és ekkor veszem észre, hogy az asz-

szonyokkal valami történt abban a sötétségben, mert szipognak, könnyes a szemük, zsebkendőjüket gyúrogatják a markukban. Nem hinném, hogy bántotta volna őket valaki, annál is inkább, mert nagy ölelkezés következik. Boldog újévet, ezt mondja mindenki, aztán pusziikodik. Csak ámulok. Mi történt itt? Vége a vendégségnek? Nincs vége, mulatozás veszi kezdetét, nótázás, és annyi süteményt lehet megenni, amennyi csak belénk fér. Kár, hogy a rádiót lekapcsolják, mert abban is nótáznak, de máshogyan, mint a konyhában a vendégek, akik a *deres már a határt* meg az *öreganyám a szilvásba* kezdetűeket és társaikat danolász-szák, amiket már ismerek.

Kár lenne azt hinni, hogy ez a vendégség és a szilveszter, mégis azt hisszük. De nem bánjuk meg soha.

Vonattal a világ végére havazással és sült kacsacombbal

Kályhától kályháig hosszú az út a hidegben. Nagymama többször is azt mondja a sötét és kihalt országúton, hogy mindjárt hajnalodik. Ettől még ugyanúgy törékenyre fagy az orr, a szem, az arc, nincs mit válaszolni erre, elég arra figyelni, nehogy felbukfencezzen az ember. Csend van, a hajnal közeledését is meg lehetne hallani, még a szél is szunnyad, csak mi ketten tipró-dunk a ropogós havon az állomás felé. Nagymama egyik kezében a kezem, a másik kezében a szatyor, megyünk a világ végére vonattal. Előbb azonban még el kell jutni az állomásra, amelyik csak négy megállóval előzi meg a világvéget.

Az állomás várótermében egy fekete, hengeres vaskályha, ropog benne a tűz, árad belőle a meleg, nem is lehet megközelíteni mellette a padot, annyira árad. A számtalan apró ablakkal teli ajtó a forgalmi irodába nyílik, de most nem a morzekészülék réztárcsáihoz és papírcsíkjaihoz jöttünk látogatóba, hanem utazunk a világ végére, és ezért nem báméskodók, hanem utasok vagyunk, jegyet kell vennünk. Kinyílik a barna festéssel befestett számtalan kis ablak közül kettő. Hiba bácsi kikukucska a felsőn. Hová tetszik? – kérdezi nagymamát. Az állomáson nem szabad viccelni. Hiba bácsi nagyon jól tudja, hová utazunk, de most nem az ismerősünk, hanem állomásfőnök és forgalmista egy személyben, ráadásul fűtő is, aki már akkor begyújtott a várótermi kályhába, amikor még az otthoni mellett el sem kezdtem az öltözést. A szögletes, üvegezett lámpatartóban is ő gyújtotta meg a vasutaslámpát, a tartó és a lámpa rézlemezein megcsillan a lámpabélen hajladozó láng sárga fénye. Ilyen szép lámpát sehol máshol nem látni.

Majd akkor viccelődhetünk, ha az alsó ablakban puffan a bélyegző a jegyeken. Majd csak azután tárja ki az ajtót Hiba bácsi, hogy érdeklődjön a nagypapáról, az otthoni dolgokról. Hiba bácsi soha nem kérdezi meg, hogy kérek-e barackot. Ki nem állom azokat, akik megkérdezik, és hiába mondom, hogy nem, a fejem tetejére nyomják a hüvelykujjukat, és adnak. Fáj tőle a fejem teteje, és sajnálom is ezeket az embereket, mert ennyire tudatlanok. Olyan sokféle igazi barack létezik, ők meg összetévesztik ezzel.

Még mindig sötét van, a hajnalnak nyoma sincs, amikor gőzfelhőbe takarózva, füstöt és gőzt eregetve megérkezik a vonat. Másodosztályon utazunk, ez biztosan jelent valamit, de hogy jót vagy rosszat, ki tudja. A gyér fény a barnára és sárgára festett faüléseken heverészik, akad elég helye, alig utazik rajtunk kívül valaki a világ végére. Az ajtó mellett vaskályha, amikor belép a kalauz, tesz rá egy lapát szenet, s csak azután kéri a jegyeket. Addigra azonban a nagymama már a zsírpapírból előcsomagolta a sült kacsacombokat, térdére terítette a konyharuhát a kenyérrel. Ha a világ végére utazunk, sült kacsacombot kell ennünk, hogy rendben menjen a dolog. Amint döccenve megindul a vonat, máris kezünkben a ropogós, sült kacsacomb, és miközben beleharapunk, nézünk kifelé az ablakon a szürkületbe. Mintha tényleg hajnalodna. Esni kezd a hó, lassacskán hintázik lefelé a töltés oldalára és a távoli szántásokra, ameddig csak ellátni.

Az ablaknak érdekes a nyakkendője. Széles *gurtni*, amelyiknek a végére odavarrtak egy fa rudacsát, két végén kis gömbbel, hogy bele ne csússzon a vonat oldalába a gurtni, amikor nyáron leengedjük az ablakot. Négy állomáson állunk meg, mielőtt kiszállunk a világ végén. Úgy tanulok olvasni, hogy megkérdezem, mit írtak az állomásra, és nagymama megmondja, külön a betűket is. Egy idő után elhatározom, hogy bármit mond, én kérdezni fogok. Miért? Bármit mond, én csak azt, hogy miért? Nagy sokára elneveti magát, de nem mondja azt, hogy szekánt vagyok, pedig biztosan tudja, hogy szekálni akarom, hogy ne gondolkozhasson másról, csak rólam.

Az ablak alatti táblát is elolvastatom vele. Kihajolni veszélyes! *Auslehnen is verboten! Epericoloso sporgersi!* Csak a németet és az olaszt mondja a magyar után, pedig még idegen betűkkel is áll ott egy felirat, de arra azt mondja, hogy orosz, és nem olvassa el. Az olasz nagyon tetszik, nevetni lehet rajta, mintha a sárgarigóból pörögve kihullana egy véletlenül lenyelt, parányi konyhaszekrény, tele porcelánedényekkel. *Epericoloso sporgersi!*

A kalauzt nem ismeri úgy az ember, mint az állomásfőnököt, pedig mindig változatlanul ugyanolyan, de általában nem ugyanaz. Egy mosolygós öregember, kalauz egyenruhában, fekete, szögletes bőrtáskával. A bőrtáska a gyomra tájékán lóg, a tetején írni is lehet. Oldalán a pántba csúsztatva ott a lyukasztó, ami nagyon sok dologra képes. Először is ki lehet vele lyukasztani a jegyet. Szabályos, kerek lyukat üt a barna kartonjegyen, miközben semmivel össze nem téveszthető lyukasztó hangot ad. A nyelében síp, az indítja a vonatot. Egy fényes

madárra hasonlít a lyukasztó, egy nikkell harkályra, amelyik nemcsak lyukaszt a fejével, hanem a véce ajtaján a zárat is ki tudja nyitni. Mert a vonaton nemcsak kályha, lámpa, ablak, faülés meg kalauz található, hanem véce is. Ott, ahol felszállunk a vonatra.

A kalauz mindig megkérdezi a nagymamát, hogy jól viselkedett-e a kisgyerek, mert ha nem, ő kilyukaszthatja büntetésből a fülét ennek a kisgyereknek. A nagymama nem árulja el, hogy nem engedtem másra gondolni, csak rám, de a kalauz is mosolyog, látszik, hogy esze ágában sincs fület lyukasztani jegy helyett.

Mire elfogy a kacsacomb, megérkezünk a világ végére. Már világosodik, amikor szuszogva és prüszkölve megáll a vonat a világ végén. A csontokat zsírpapírba csavarja a nagymama, visszarakja a szatyorba. Majd, amikor hazaérünk, odaadja a kutyának, hogy ő is részt vegyen az utazásban. A világ végén azt lehet olvasni az állomáson, hogy Székesfehérvár.

Már nem esik a hó, sok idegen mászkál a vonatok között, és nem lehet hallani a csendet, mert akkora a zaj. Megérkeztünk a világ végére.